

Göteborgs
Stad

Grundskoleförvaltningens anvisning för svenska som andraspråk

Stöd för rektor

Reglerande styrande dokument

Policy
Riktlinje
Regel
► **Anvisning**
Rutin
Instruktion

Göteborgs Stads styrsystem

Utgångspunkterna för styrningen av Göteborgs Stad är lagar och författningar, den politiska viljan och stadens invånare, brukare och kunder. För att förverkliga utgångspunkterna behövs förutsättningar av olika slag. Stadens politiker har möjlighet att genom styrande dokument beskriva hur de vill realisera den politiska viljan. Inom Göteborgs Stad gäller de styrande dokument som antas av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen. Därutöver fastställer nämnder och bolagsstyrelser egna styrande dokument för sin egen verksamhet. Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrande dokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser.

Om Göteborgs Stads styrande dokument

Göteborgs Stads styrande dokument är våra förutsättningar för att vi ska göra rätt saker på rätt sätt. De anger vad nämnder/styrelser och förvaltningar/bolag ska göra, vem som ska göra det och hur det ska göras. Styrande dokument är samlingsbegreppet för dessa dokument.

Stadens grundläggande principer såsom demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering omsätts i praktisk verksamhet genom att de integreras i stadens ordinarie beslutsprocesser. Beredning av och beslut om styrande dokument har en stor betydelse för förverkligandet av dessa principer i stadens verksamheter.

De styrande dokumenten ska göra det tydligt både för organisationen och för invånare, brukare, kunder, leverantörer, samarbetspartners och andra intressenter vad som förväntas av förvaltningar och bolag. De styrande dokumenten ligger till grund för att utkräva ansvar när vi inte arbetar i enlighet med vad som är beslutat.

Styrande dokument			
Kommunala föreskrifter		Planerande och reglerande styrande dokument	
Normgivning mot enskild	Riktade styrande dokument	Planerande styrande dokument	Reglerande styrande dokument

Beslutad av: Avdelningschef Utbildning	Gäller för: Skolledare i grundskoleförvaltningen	Diarienummer:	Datum och paragraf för beslutet: 2023-09-28
Dokumentsort: Anvisning	Giltighetstid: Tillsvidare	Senast reviderad: 2023-09-19	Dokumentansvarig: Verksamhetsutvecklare Kvalitet och utveckling

Innehåll

Inledning	4
Syftet med denna anvisning	4
Vem omfattas av anvisningen	4
Bakgrund	4
Stödjande dokument	4
Anvisning svenska som andraspråk.....	5
Rektors roll	8
Undervisningen	9
Exempel på sätt att organisera	9
Checklista för rektor	10
Kompetensutveckling	11
Kunskapskällor	11

Inledning

Syftet med denna anvisning

Syftet med denna text är att stödja rektor i beslut om och organisation av undervisning i svenska som andraspråk.

Vem omfattas av anvisningen

Denna anvisning gäller för grundskoleförvaltningen.

Bakgrund

Rektors beslut om svenska som andraspråk regleras i skolförordningen (SFS 2011:185, 5 kap, 14–15 §). Beslut ska fattas av rektor på individnivå. Det finns ett behov av stöd att omsätta förordningstexten i praktiken och att ge vägledning för hur undervisning kan organiseras.

Stödjande dokument

Beslutsblankett svenska som andraspråk.

Kartläggning av språkdomäner

Anvisning svenska som andraspråk

Att fatta beslut

Det som styr beslut om huruvida en elev ska ha undervisning i svenska som andraspråk i stället för svenska är till att börja med skolförordningen (SFS 2011:185, 5 kap, 14–15 §). Där står som följer:

14 § Undervisning i svenska som andraspråk ska, om det behövs, anordnas för

1. elever som har ett annat språk än svenska som modersmål,
2. elever som har svenska som modersmål och som har tagits in från skolor i utlandet, och
3. invandrarelever som har svenska som huvudsakligt umgängesspråk med en vårdnadshavare.

Rektorn beslutar om undervisning i svenska som andraspråk för en elev.

15 § Undervisning i svenska som andraspråk ersätter undervisning i svenska.

Svenska som andraspråk får därutöver anordnas

1. som språkval i grundskolan och specialskolan,
2. som elevens val, eller
3. inom ramen för skolans val.

Eleven måste alltså ha ett annat modersmål än svenska, eller ha gått i skola utomlands och bara pratat svenska med någon av sina vårdnadshavare, eller tala svenska med någon av sina vårdnadshavare, men vara invandrarelev. Begreppet invandrarelev definieras inte.

Beslut fattas av rektor på individnivå. Det är viktigt att tänka på att man utgår från elevens behov. Det betyder att man inte automatiskt ska fatta beslut om att eleven ska ha undervisning i svenska som andraspråk om hen tillhör någon av kategorierna ovan. Man behöver alltså kartlägga elevens språkliga förmåga vad gäller läsa, skriva och samtala och elevens eventuella behov. Denna kartläggning ska göras av lärare som är behörig i svenska som andraspråk.

Beslut fattas alltså av rektor på individnivå utifrån elevens behov som det visar sig i en kartläggning. Ofta är elevens behov uppenbart, tänk då på att ni inte behöver göra en omfattande kartläggning av just den eleven inför beslutet. Inför planeringen av undervisningen är det däremot viktigt att genomföra en kartläggning för att hitta rätt undervisningsnivå. De elever man behöver lägga mest tid på i kartläggningen är ofta elever som kommit långt i sin andraspråksutveckling, men som fortfarande har behov av undervisning i svenska som andraspråk.

Kartläggning kan göras på många olika sätt, genom observationer i vardagen, av moment i undervisningen och genom olika kartläggnings- och diagnostiska material.

För yngre elever är det framför allt det muntliga språket som kartläggs. Tänk på att observera i olika situationer, i skolans och fritidshemmets undervisning och på raster.

Som underlag kan man använda detaljrika bilder, bildserier, böcker, spel och språkövningar.

För att kartlägga den yngre elevens läs- och skriftspråkliga utveckling fungerar kartläggningen i förskoleklass som ett gott underlag inför beslut i åk 1, i kombination med det kompletterande stödet för kartläggning av flerspråkiga elever. Bedömningsstödet i åk 1 används givetvis också som en del av behovsbedömningen. Ett bra komplement till övriga kartläggningar är en kartläggning av elevens språkdomäner, se övriga stödjande dokument i mapp *Svenska som andraspråk på Styrande dokument*.

När det gäller äldre elevers muntliga förmåga kan man tänka på samma sätt som med de yngre, men byta ut materialet till andra bilder och texter. Här görs kartläggningen med fördel också inom olika skolämnen. Användbara bilder och annat material för de olika ämnena finns på Skolverket, i kartläggning för nyanlända elever, steg 3. Den läs- och skriftspråkliga utvecklingen undersöks genom att använda texter på olika språkliga nivåer som eleven kan läsa självständigt, för att därefter svara på frågor, både muntligt och skriftligt. Även elevens förmåga att uttrycka sig skriftligt i lite längre texter behöver undersökas. Också när det gäller de äldre eleverna är en kartläggning av de språkliga domänerna användbar, se övriga stödjande dokument i mapp *Svenska som andraspråk på Styrande dokument*.

Grundskoleförvaltningen rekommenderar att man vid behovskartläggning använder SVA-luppen, ett stödmaterial som utarbetats av Malmö stad. I SVA-luppen finns en genomgång av skolämnet svenska som andraspråk, en lärarhandledning och förklaringar och exempel till det observationsprotokoll som också hör till stödmaterialiet.

Ett mer omfattande material är Skolverkets *Bygga svenska*, som är ett underlag för sammanställning av elevens språkutveckling, uppdelat i skolans stadier, 1–3, 4–6 och 7–9. Materialet är omfattande, men kan användas på olika sätt, till exempel för att utveckla kompetens på skolan, eftersom det ger en god uppfattning om hur en andraspråksutveckling ser ut och stöd i vilka andraspråksdrag man som kartläggande lärare bör uppmärksamma. I materialet finns också dokumentationsunderlag som underlättar dokumentationen av elevens vidare utveckling. Observera att *Bygga svenska* inte är kopplat till något enskilt skolämne och inte motsvarar betygskriterierna för svenska som andraspråk. Det kan alltså inte användas för att sätta betyg.

Situationen är dock olika på olika skolor. Om majoriteten av eleverna på en skola är i behov av svenska som andraspråk är det kanske inte möjligt att göra omfattande kartläggningar. Man kan då tänka på olika sätt:

- Man kan tänka tvärtom, vilka elever ska **inte** ha SVA?
- Man kan utgå från att erfarenheten på en sådan skola är så stor att kartläggningen kan vara kortare än på en skola där man endast har liten erfarenhet.
- Kartläggningen kan i stor utsträckning genomföras inom ordinarie undervisning.
- Man kan göra kartläggningen i form av en konferens, där också NO- och SO-lärare deltar med sitt perspektiv på hur svenskan fungerar som kunskapsinhämtningsspråk. Genom checkfrågor går man igenom eleverna och utifrån detta resonemang fattar rektor beslut. När det gäller de elever där man är osäker på beslutet gör man en grundligare kartläggning.

Man kan också tänka på att använda sig av de bedömningstillfällen som redan finns, till exempel kan nationella proven utgöra grund för beslut genom att behöriga lärare i svenska som andraspråk samrättar.

Man behöver med jämna mellanrum se över om elevens behov har förändrats: vid övergång mellan stadier, före överlämning till ny skola, eller om lärare indikerar att behov finns, till exempel genom en snabb genomgång vid en klasskonferens. En elev som har börjat få sin undervisning i svenska som andraspråk utvecklas ju över tid, vilket kan betyda att hen bör byta kursplan och i stället få undervisning i svenska. Det är dock väsentligt att tänka på att byte av kursplan inte bör forceras, man behöver beakta att andraspråkutveckling tar tid. Även detta beslut behöver föregås av en kartläggning av elevens behov av svenska som andraspråk.

Du som rektor kan också få elever i senare årskurser som tidigare undervisats i svenska, men där behov av svenska som andraspråk upptäcks. Det kan bero på att tidigare beslut fattats på felaktiga grunder, men också på att behoven blir tydligare när undervisningstexter, till exempel i NO- och SO-ämnen blir mer komplexa. Då ska beslut fattas om svenska som andraspråk.

Beslutet dokumenteras i *Beslutsblankett svenska som andraspråk* (finns på Styrande dokument och i v-klass). Beslutsblankett laddas därefter upp i v-klass, i elevens filarkiv, av rektor eller elevens mentor. På detta sätt kommer beslutet att följa med eleven till ny skola.

Att eleven har svenska som andraspråk dokumenteras i IST. Om du som rektor vill få en överblick över vilket svenskämne eleven läser får du det via IST.

Länkar

[Sva-luppen: Stödmaterial vid behovsbedömning i svenska som andraspråk – Malmö delar – en didaktisk resurs \(malmo.se\)](#)

Bygga svenska: [Bedömningsstöd för nyanlända elever i grundskolan - Skolverket](#)

[Kartläggning i förskoleklassen - Skolverket](#)

[Stöd för kartläggning av flerspråkiga elever i förskoleklass \(skolverket.se\)](#)

Steg 3: [Kartläggningsmaterial för nyanlända elever i grundskolan - Skolverket](#)

Tre kloka texter om svenska som andraspråk: [Svenska som andraspråk - ett behovsprövat ämne - Skolverket](#)

Rektors roll

För att höja kvaliteten i undervisningen i svenska som andraspråk är det viktigt att du som rektor har ett tydligt fokus på ämnet och kunskap om dess speciella förutsättningar. Kunskapsresultaten i svenska som andraspråk behöver, liksom kunskapsresultaten i andra ämnen, analyseras och följas upp som en grund för utveckling av undervisningen.

Det är viktigt att det är tydligt för elev, vårdnadshavare och lärare om eleven får undervisning i svenska som andraspråk i stället för svenska. Däremot är det du som rektor som fattar beslut om vilket ämne eleven läser, inte elev eller vårdnadshavare. Ibland finns missuppfattningen att svenska som andraspråk är ett sämre alternativ, i mapp *Svenska som andraspråk* på *Styrande dokument* finns en broschyr med information till vårdnadshavare som stöd för att tydliggöra att så inte är fallet.

Det är också viktigt att du som rektor försäkrar dig om att nyanställda och/eller obehöriga lärare får stöd av behörig lärare i svenska som andraspråk redan från början, och inte endast i samband med betygssättningen.

Undervisningen

När man fattat beslut om att en elev ska undervisas i svenska som andraspråk är det viktigt att komma ihåg att både undervisning och bedömning ska ske enligt kursplanen för svenska som andraspråk. Man kan alltså inte undervisa alla elever i gruppen i ämnet svenska under hela terminen och sedan göra bedömningen utifrån de två olika kursplanerna. Om man gör det innebär det att elever som enligt beslutet ska läsa svenska som andraspråk får sitt betyg utifrån en undervisning som inte skett på det sätt som de har behov av och utifrån kunskapskrav som de inte fått möjlighet att övas i.

Man kan heller inte undervisa och bedöma en elev utifrån en blandning av de båda kursplanerna.

Elever som läser enligt svenska som andraspråks kursplan behöver en annan stöttning än övriga elever. Tänk på att inte byta ut stöttning mot förenkling i form av enklare eller förkortade texter, eller lägre förväntningar på eleverna.

Undervisningen ska omfatta hela det centrala innehållet i kursplanen för svenska som andraspråk. Den behöver ge många möjligheter för eleverna att kommunicera på svenska, både muntligt och skriftligt. Tänk på att använda elevernas modersmål som en resurs när det är möjligt.

Exempel på sätt att organisera

Tänk på att det kan vara stor skillnad på elever som läser svenska som andraspråk, dels helt nyanlända elever, dels elever som kommit långt i sin språkutveckling. Även elevers skolbakgrund påverkar behovet av anpassad undervisning.

1. Undervisningen i svenska och svenska som andraspråk är parallelllagda i varje årskurs:
 - I olika undervisningsgrupper med en lärare i svenska och en i svenska som andraspråk
 - Nyanlända i en grupp och svenska som andraspråks-elever som kommit längre i sin språkutveckling i en annan, där svenska och svenska som andraspråk ingår i undervisningen och där läraren är behörig i båda ämnena.
2. Elever som läser enligt kursplan svenska som andraspråk får sin undervisning i en grupp som läser enligt kursplan svenska av två lärare, en med behörighet i svenska, en med behörighet i svenska som andraspråk.
3. Om det inte är möjligt: Elever som läser enligt kursplan svenska som andraspråk får sin undervisning i en grupp som läser enligt kursplan svenska av en lärare med dubbel behörighet. Tänk på:
 - Att det specifika innehållet i svenska som andraspråk respektive svenska behöver synas i lärarens planering
 - Att läraren försäkrar sig om att de delar av det centrala innehållet som är specifikt för svenska som andraspråk respektive svenska finns med i undervisningen

Med de reviderade kursplanerna, från och med 1 juli 2022, kan det komma att bli svårare att undervisa båda ämnena i samma undervisningsgrupp.

Checklista för rektor

Beslut

- ☐ Försäkra dig om att du har en person som är behörig i svenska som andraspråk som kan genomföra kartläggningen.
- ☐ Välj tillsammans med personen vilket tillvägagångssätt eller kartläggningsmaterial som ska användas.
- ☐ Efter kartläggningen fattar du beslut om vilken kursplan som är aktuell för eleven.
- ☐ I beslutet ska framgå vem som gjort kartläggningen och på vilket sätt. Anteckningar från kartläggningen bifogas.
- ☐ Elever i förskoleklass ska kartläggas under året för att underlag för beslut ska finnas i starten av höstterminen åk 1.
- ☐ Registrera korrekt kursplan i IST.

Fortsatta bedömningar

- ☐ Skapa en organisation för hur din skola ska göra fortlöpande bedömning av elevens behov och eventuella omprövningar av beslut.
- ☐ Tillse att överlämningar mellan stadier och till andra skolor också tar upp dokumentation om elevens andraspråksutveckling och eventuellt fortsatt behov av svenska som andraspråk.

Organisation

- ☐ Tänk på skillnader mellan de elever som ska läsa svenska som andraspråk, kan de vara avgörande för hur du organiserar?
- ☐ Är det möjligt att skapa en organisation som är flexibel utifrån att använda resurserna på det sätt som bäst gynnar eleverna vid olika tidpunkter?
- ☐ Hur försäkrar du dig om att också andra lärare, till exempel i NO och SO, har kunskap om behoven hos elever som läser svenska som andraspråk?

Kompetensutveckling

Via Lärarlyftet ges möjlighet att söka statsbidrag för studier i svenska som andraspråk. Grundskoleförvaltningen söker statsbidraget, information om ansökningsperioder kommer i chefsbrev.

Kunskapskällor

Böcker:

En bok som ger en mycket god introduktion till ämnet svenska som andraspråk är [Svenska som andraspråk – för vilka och hur kan undervisningen organiseras? - Natur & Kultur \(nok.se\)](#)

Avhandling:

Anna Sahlée: [Språket och skolämnet svenska som andraspråk](#) (2017)

Skolinspektions rapport:

[Svenska som andraspråk i årskurs 7–9 \(skolinspektionen.se\)](#)

Nationellt resurs- och utvecklingscentrum:

[Nationellt centrum för svenska som andraspråk \(su.se\)](#)